

Интегриране на първокурсници в динамична университетска среда

Свилен Кунев

Integrating first year students in a dynamic university environment: *With this report the author aims to present his several years of experience as a group coordinator of first year students (freshmen) from the "Business Management" program of the Faculty of "Business and Management" in University of Ruse "Angel Kanchev". The approach is based on selected set of presentations, which could be perceived as a kind of curriculum for the specialized meetings with the students. The paper also includes survey results from the 2014-15 school year among the students, which provides valuable guidelines for their needs of specific topics that can be introduced as well as their assessment and recommendations for improving the approach, applied in classes. The usefulness of analyzing current practice and the empirical results could be found in the possibility to improve the adaptation of students in line with the general principles for improving the quality of education at the university.*

Key words: *Quality of education, students, integration.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Започването на обучение в първи курс от системата на висше образование обикновено е свързано с голям брой нови обстоятелства и промени в ежедневието на новозаписаните студенти. Това поражда необходимостта от прилагането на адаптиран подход за въвеждане на първокурсниците в динамиката на университетския живот. Именно поради тази причина в Русенски университет „Ангел Кънчев“ е установена практиката всяка специалност да има свой наставник, чиято основна роля е да съдейства за интегрирането на младите хора в академичната среда. Този начин на работа е нормативно регулиран във Вътрешните правила за учебната дейност на университета, където в чл. 24, ал. 2 е казано следното [1]: „За да се въведат новите студенти в академичния живот на университета, по предложение на деканите и със заповед на ректора за всички учебни групи на студентите от първи курс се назначават преподаватели-наставници. Основна задача на наставниците е да запознаят студентите със Закона за висшето образование, Правилника за дейността на университета и настоящите правила, да разясняват особеностите и спецификата на обучението и възможностите, които предоставят учебните планове в университета, както и да осъществяват връзката с академичните ръководства на основните звена в университета“.

Разглеждайки, обаче, ролята на преподавателя-наставник извън формалната дефиниция, може да се открият и допълнителни аспекти от неговата работа, които да мотивират първокурсниците за по-добър стремеж към успешно академично образование и личностно развитие. Една по-широка трактовка може да включва следните разбирания:

- Наставникът спомага за по-лесната ориентация на новопостъпилите студенти още в първите дни на първия семестър, когато нивата на стрес и объркване са високи и това поражда риск от разколебаване на някои от младежите;
- Ролята на наставника се изразява и в запознаване на първокурсниците със средата в университета като по този начин подпомага формирането на подходящо разбиране и отношение към академичната институция;
- Наставникът може да разясни на студентите, че тяхното участие в университетския живот не се изчерпва само с присъствието в учебни занятия, а може да е много по-богат и ценен житейски опит, подпомагащ формирането на лични и професионални умения и компетенции;
- Наставникът може да мотивира преминаването от пасивно (ученическо) към проактивно (зряло) поведение с ясната нагласа и послание, че образованието е двустранен процес, който би могъл да бъде смислен и да донесе успех само ако

двете страни (обучител и обучаван) влагат необходимите усилия, желание и стремеж, т.е. че висшето образование не е бонус наготово срещу заплащане на съответната такса, а изисква усърдие и старание;

- Наставникът би могъл да представи според своите разбирания цялата палитра от възможности за професионално и лично усъвършенстване, които университетът предлага, но и да постави акцент, че все пак личното развитие е лична кауза на всеки човек, а в университета младите хора биха срещнали съдействие и стимулиращи условия това да се случва само ако студентът има такава цел.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Вследствие на няколко годишен опит (от 2009 г. насам) като наставник на първокурсници от специалност „Бизнес мениджмънт“ авторът на настоящия доклад предлага обособен набор от теми, които могат да се предложат на студентите по време на редовните срещи в рамките на първата учебна година. Най-често удачната форма на представяне е чрез презентации пред аудиторията, създаващи условия за дискусия и отговаряне на поставени от първокурсниците въпроси. Тук следва да се отбележи, че предложеният списък с теми не е статичен, той би могъл да бъде актуализиран и доразвиван с натрупването на повече опит, промяна в нагласите и очакванията на младите хора, както и промяна в изискванията и цялостната визия, които университетското ръководство има към преподавателите-наставници.

Програмата в настоящия си вид (зимен семестър, уч. 2015-16 г.) съдържа следните теми⁷:

Структура на Факултет „Бизнес и мениджмънт“ (ФБМ) и регистриране в университетската мрежа. По време на тази първа среща с групата целта е да се формира разбиране каква е структурата на университета, какво представляват понятията факултет и катедра, както и да се представят някои интересни факти и ключови моменти от развитието на университета и факултета. Уточняват се също така и някои детайли от ежедневието, с които студентите се сблъскват още от първия ден – как да разчитат седмичния си график, как да се регистрират в университетската интернет мрежа, ориентация в корпусите и сградите на университетския кампус. Дават се контакти за връзка с наставника – служебен е-мейл адрес и телефон, часове за консултации през текущия семестър. Обикновено на тази първа среща е добре да се разясни, че групата трябва да избере свой отговорник, който да контактува с администрацията на университета и да поставя въпроси, които възникват групата. Самият избор на отговорник може да стане на следваща среща, обикновено след две седмици, когато хората в групата се опознаят по-добре.

Учебен план, нормативна рамка. В тази презентация се разяснява какво представлява учебният план като официален документ, какво съдържа и какъв е механизъмът за неговото създаване, актуализиране и влизане в сила. Обръща се внимание на факта, че включените в плана учебни дисциплини са няколко основни типа – задължителни, избираеми, факултативни. Целесъобразно е в момента на обясняване на тези разлики информацията да се илюстрира директно чрез учебния план на специалността. Това може да стане много бързо и лесно чрез официалната интернет страница на университета, секция Студенти, раздел Обучение, меню Учебни планове [2]. При разглеждането на плана може да се акцентира върху хорариумите за всяка дисциплина и да се обясни на студентите, че общото време за подготовка включва както аудиторните занятия, така и времето за самоподготовка извън тях. Разяснява се също, че има различни процедури за оформяне на оценка – текуща оценка, изпит. Презентацията може да завърши с резултати от практически

⁷ С благодарност към колегите от кат. Мениджмънт и бизнес развитие, чиито ценни препоръки са взети предвид при оформянето на програмата.

проучвания, които често се правят от различни организации (стопански камари, фондации) какви ключови умения и компетенции се търсят на пазара на труда, т.е. да се даде повод за размисъл какво и защо да учим, как да се подготвяме и какви допълнителни умения да развиваме.

Практически насоки при активни форми на обучение. Тук се представя същността на различните активни форми, използвани в обучението, както и причините за необходимостта от тяхното изготвяне. Базирайки се нормативните изисквания и университетската практика, наставникът следва да открие различията между отделните форми – реферат, курсова задача, курсова работа, курсов проект. Обикновено като най-отличими критерии могат да се използват: обем на разработката, цел, тематичен обхват, вътрешна структура. Поясняват се разпространените технически изисквания за оформление, заглавна страница, начин на предаване, често срещани критерии за оценяване. Дават се примери от библиографския стандарт за коректно цитиране на източници, както и политиката за допустимо използване на интернет в университета.

Библиотека и онлайн ресурси. В тази презентация се демонстрират възможности за онлайн достъп до университетската библиотека, каталозите за търсене и базите данни. Възможно е при това занятие да се извърши и посещение на място в библиотеката, където някои от служителите там биха могли да представят накратко основните правила и съвети за нейното ползване. По отношение на онлайн ресурсите е възможно също така да се представи и опцията за безплатно изтегляне на лицензиран софтуер чрез софтуерния център Microsoft DreamSpark, достъпен чрез интернет страницата на университета, секция Студенти, раздел Електронни услуги [3];

Успешните презентации. Предполага се, че през по-голяма част от своето обучение студентите ще трябва да изготвят различни презентации по отношение на активни форми, изпитни процедури или семинарни занятия. Поради тази причина в тази тема се представят добри практики за успешно презентиране, предимно чрез използване на Microsoft Powerpoint. Пояснява се каква е ролята на една презентация, как да се подбере съдържанието, оформяне на текст, графики и илюстрации, времетраене на изложението. Материалът може да се илюстрира и чрез примери от популярни личности и събития.

Вашата тема. Обикновено тази презентация е в края на първия семестър и е възможно да бъде използвана като настройка за предваканционно настроение, тъй като наставникът може да представи тема, предварително заявена от студентите. За целта е необходимо при предходната среща с групата да се проучи студентското мнение чрез анонимна анкета. Въпросите могат да изследват заинтересоваността, оценка на полезността на досегашните презентации, препоръки и желани теми за следващи презентации. Някои въпроси могат да са от затворен тип с избор на предварително дефинирани отговори, а други – от отворен тип за вписване на свободен текст от студентите.

Студентски стипендии. Тази тема е подходящо да се презентира в началото на втория семестър, когато обикновено наблизават сроковете за кандидатстване не само за университетските стипендии, но и за други видове подпомагане – евро стипендии, награди и др. Разясняват се критериите за допустимост, процедурите за подаване на документи, възможностите за електронно кандидатстване и условията за гарантиране на вярност на информацията.

Възможности за обучение в чужбина. Програма Сократ-Еразъм. По време на тази среща се представят краткосрочните възможности за обучение в чужбина, финансирани от Европейския съюз. Презентацията може да стане много интересна, ако се покани студент от факултета, който вече е реализирал Еразъм обмен, за да разкаже и дори покаже с подходящ снимков материал какво представлява това изживяване, каква е предварителната подготовка преди заминаване, съвети за

преодоляване на някои трудности, ползи в личен и професионален план. При наличие на достатъчно време и възможност е подходящо да се покани и представител на отдел Европейска интеграция и международно сътрудничество за разясняване на процедурите за кандидатстване, правата и задълженията.

Работа и стаж по време на следването. В тази презентация се дискутират възможностите за професионална изява на студентите още преди тяхното завършване. Демонстрират се подходящи методи и средства за търсене на информация, регистриране към информационни бюлетини и бази данни. Изключително полезно е, ако тук вземе участие и представител на Центъра за кариерно развитие на университета, който да разкаже за възможностите му и ползността за студентите чрез заявяване на достъп до различни негови услуги [4].

Свободно време и интереси. Тук се представят различните активности и занимания, които могат да се провеждат в извънучебно време в университета в отговор на интересите на студентите. Клубовете в университета условно са обособени на следните четири групи: спортни, професионални, културни и други. Идеята на тази дискусия е да разкрие пред първокурсниците в максимална степен богатата палитра от възможности за целенасочено и смислено използване на свободното от занятия време, разбира се при наличие на необходимото желание. Актуална информация за всеки един действащ клуб в университета може да се получи от интернет страницата – секция Студенти [5].

Имаш думата: университетски анкети. Интерес за студентите би представлявало също да разберат как тяхното мнение като страна в образователния процес се зачита и взема предвид при формирането на управленски решения в университета или при процедури за акредитация. Практиката показва, че много често разглеждането на темата за анкетиране на студентите може да съвпадне с провеждането на външни проучвания, свързани с изградената рейтингова система за оценка на висшите училища и университети в България. Това позволява попълването на реални анкети от студентите и коментиране на тяхното мнение по интересувачи ги въпроси. Друг удачен подход, според мнението на някои преподаватели, е срещата с първокурсниците за тази тема да се провежда в компютърна зала, където да се демонстрира действащият Център за анкетиране в университета и на студентите да се даде пряка възможност за попълване на анкетни карти онлайн [6].

Още. В рамките на предвидения хорариум от срещи през учебната година остават и няколко възможности за гъвкави решения относно това какви други теми могат да се предложат на първокурсниците. Отговорността за използването на тази относителна свобода е изцяло на преподавателя-наставник. Потенциални насоки за избор могат да се потърсят в изразените желания от студентите, ако преди това са били анкетираны. Възможностите биха могли да се изразят в посещения на университетски събития, участие на гост-лектор, презентация от гостуваща в университета фирма или организация, съвети за първи стъпки в кариерата от випусник на същата специалност (алумни).

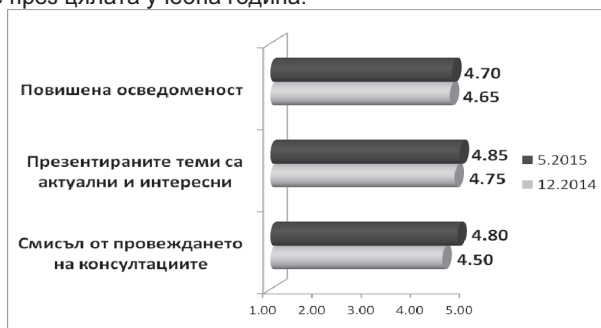
Емпиричен пример за проучване мнението и нагласите на първокурсниците по време на първата година от тяхното бакалавърско обучение може да се даде чрез проведените от автора на настоящия доклад **анонимни анкетни проучвания** сред студентите от спец. „Бизнес мениджмънт“ през учебната 2014-15 година. Допитванията са проведени в края на всеки семестър – Декември 2014 г. и Май 2015 г. Използвана е специално разработена за случая анкетна карта, съдържаща следните отворени и затворени въпроси:

Затворени въпроси с отговори за степен на съгласие – не, по-скоро не, не мога да преценя, по-скоро да, да:

- Смятате, че има смисъл от провеждането на специализирани консултации за Вас?

- Считате ли, че презентиранияте до момента теми са актуални и интересни за Вас?
 - Повиши ли се Вашата осведоменост за специалността, факултета и университета?
 - Рационално ли се използва учебното време при провеждането на занятията?
 - Дава ли се възможност за споделяне на коментари и мнения от студентите по време на занятията?
 - Изложението на преподавателя ясно и разбираемо ли е за студентите?
 - Как оценявате подходът на преподавателя за презентиране (оценка от 2 до 6)?
 - Учтиво и колегиално ли е отношението на преподавателя към студентите?
- Отворени въпроси** - за вписване на свободен текст:
- Какви бяха Вашите очаквания преди участието Ви в специализираните консултации?
 - Кои са първите пет неща, които запомнихте от консултацията до момента?
 - Какво Ви допадна най-много по време на занятията?
 - Какво НЕ Ви допадна най-много по време на занятията?
 - Кои са най-важните за Вас ползи от консултацията до момента?
 - Какво бихте препоръчали, за да се подобри провеждането на специализираните консултации?
 - Вашите ПЕТ желани теми за следващи презентации са:
 - Имате ли въпроси, които бихте желали анонимно да зададете на преподавателя?

Отговарянето на затворените въпроси позволява цифрово кодиране на отговорите и тяхната последваща обработка на принципа на ликертовите скали за извеждане на средни стойности на получените мнения. На фигура 1 са показани резултатите от двете проучвания за някои от затворените въпроси като стойностите на скалата означават следното: 1- Не; 2 – по-скоро не; 3 – не мога да преценя; 4 – по-скоро да; 5 – да. Броят анкетирани студенти е по 20 души и в двата случая при общ списъчен състав на административните групи от 67 първокурсници, като следва да се отбележи, че някои от хората в списъците въобще не са посещавали консултацията през цялата учебна година.

Фиг. 1. Усреднени стойности на отговори на затворени въпроси от анкетно проучване сред първокурсници на спец. „Бизнес мениджмънт“ през уч. 2014-15 г.

Поради факта, че на отворените въпроси се отговаря в свободен текст е трудно получените отговори да бъдат цифрово кодирани и обработвани. Затова тук рационално е да се разгледат всички анкетни карти и чрез смислово анализиране на вписания текст да се обособят най-често срещани мнения. Така например, по отношение на **ползите, които студентите намират в консултацията** се

открояват: възможност за опознаване в групата; създаване на разбиране за академичния живот в университета; запознаване с нови възможности; улеснен достъп до информация. Относно **препоръките на студентите** често се посочват следните предпочитания: включване на повече презентации от студенти в по-горен курс; покани към гост-лектори по интересни теми; провеждане на някои занятия извън залата – например библиотека, компютърни зали, някои звена в университета. Най-често **желаните теми за презентации** извън тези, предварително подготвени от преподавателя са: успешна реализация на вече завършилите (алумни); насоки за успешен старт в кариерата; търсене на работа чрез университета; управление на времето (time management); малко известни любопитни факти за университета; информация за Русе и региона.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Провеждането на специализирани консултации за първокурсници се утвърждава като добра практика в Русенски университет „Ангел Кънчев“, чиято полезност, обаче, е пряко зависима от подхода на преподавателя-наставник, определен да спомогне за интегрирането на новопостъпилите студенти в академичната среда и да провокира повишена мотивация за лично и професионално развитие у тях. Често това е трудна задача, тъй като в момента, в който студентите разберат, че това е дисциплина без изпитна процедура и задължителна заверка, присъствието в час рязко спада и обикновено е около 25-30 % от списъчния състав. Дискусионен остава моментът дали да се въведе някакъв механизъм за контрол, напр. заверка (зачита се) или да се разчита на личната заинтересованост на по-малката част от студентите, а редовно неприсъстващите просто да останат в неведение какво са пропуснали. Възможно е да се приложи и позитивен стимул: например, за онези с голям брой присъствия да има награда (книга, безплатна карта за библиотеката или друго), а за хората със 100 % участие - и грамота. Организирането на специализираните консултации може да се подобри и чрез по-интензивна обмяна на опит между преподавателите-наставници в университета с оглед постигането на още по-висока ефективност на въвеждането на младите хора в динамичния университетски живот.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Русенски университет „Ангел Кънчев“. Вътрешни правила за учебната дейност. Русе, 2013 г. http://local.uni-ruse.bg/docs/html/Ndo_8_2013.htm, дата на достъп 01.10.2015 г.
- [2] Русенски университет „Ангел Кънчев“. Е-учебни планове (beta 2014). <http://www.uni-ruse.bg/education/students/curriculum>, дата на достъп 01.10. 2015 г.
- [3] Русенски университет „Ангел Кънчев“. Електронни услуги. <http://www.uni-ruse.bg/studices/it-services/software>, дата на достъп 01.10.2015 г.
- [4] Русенски университет „Ангел Кънчев“. Център за кариерно развитие. <https://www.uni-ruse.bg/centers/tskr>, дата на достъп 02.10.2015 г.
- [5] Русенски университет „Ангел Кънчев“. Студенти (beta 2014). <http://www.uni-ruse.bg/students>, дата на достъп 02.10.2015 г.
- [6] Русенски университет „Ангел Кънчев“. Център за анкетиране (beta 2014). <http://www.uni-ruse.bg/surveys>, дата на достъп 02.10.2015 г.

За контакти:

Гл. ас. д-р Свилен Кунев, Катедра “Мениджмънт и бизнес развитие”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 082-888 617, e-mail: snkunev@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран.

